

Державний центр експертизи сортів рослин АР Крим

За рішенням уряду від 29 червня 1937 року в Радянському Союзі було докорінно реорганізовано насінницьке виробництво та сортовипробування. На території СРСР було створено мережу державних дільниць, очолювану Державною комісією по сортовипробуванню при Народному комісаріаті землеробства країни. Тоді ж у Кримській Автономній Радянській Соціалістичній Республіці (АРСР) створили інспектуру Держкомісії по сортовипробуванню зернових та олійних культур при Наркомземі Автономної Республіки (м. Сімферополь).

ІНСПЕКТУРА займалася адміністративно-господарським і методичним керівництвом держсортодільниць, яких на той час налічувалося вісім: Красноперекіпська (№ 472); Джанкойська (№ 473); Ак-Мечетська (№ 474); Фрайдорфська (№ 475); Біюк-Онларська (№ 476); Ічкинська (№ 477);

Ленінська (№ 478); Сакська (№ 479). З 1953 року Кримській інспектурі під назвою «Інспектура Держкомісії по випробуванню сільськогосподарських культур по Кримській області» було передано держсортодільниці з випробування овочевих і технічних культур.

1966 року обласній інспектурі підпорядковувалися також плодово-ягідні та виноградні сортодільниці. Усього 23 сортодільниці різних напрямків: комплексні (випробовували більше 10–15 культур), а також монокультурні (випробовували 1–2 культури).

У роки Другої світової війни діяльність Інспектури було припинено. Вона поновила свою роботу одразу після визволення міста Сімферополь у квітні 1944 року.

Державні сортодільниці результативно вирішували питання підвищення культури землеробства та урожайності сільськогосподарських культур. На сортодільницях Криму в 1977 р. отримано найвищий урожай серед сортодільниць СРСР: зернових – 48,2 ц/га, рису – 80,5 ц/га, соняшнику – 26,4 центнера з гектара.

За період 1937–2014 рр. в Криму було випробувано близько 12000 сортів різноманітних ботанічних таксонів

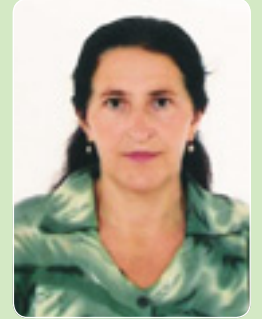
Роки	Сорти	Ботанічні таксони
1937–1967	3019	121
1968–1977	3600	84
1978–1987	1979	92
1988–1997	1594	86
1998–2004	1209	83
2005–2011	970	42

Протягом 1967–1977 рр. учасниками Виставки досягнень народного господарства СРСР були 82 фахівці від сортовипробувачів Криму. Першим інспектором Кримської інспектури (до початку Другої світової війни) був Беніамінов Захар; у роки війни – Єрмаков, помер у концтаборі; Красножен А. С. (1944–1945); Торхов Г. М. (1945–1947); Мальтизов, Стариков Г. Ф., Пащенко М. Т., Торопов Т. Ф. (1947–1953); Красножен М. Г., Резніков А. Д. (1953–1968); Махортов С. Г. (1968–1978), заслужений працівник сільськогосподарства України Скріпкин М. С. (1978–2005); з вересня 2005-го до 2014 р. Державний центр експертизи сортів рослин АРК з державною інспекцією з охорони прав на сорти рослин АРК очолювала Закалічна Г. К.

У різні роки в державній сортомережі працювали ветерани-сортівпробувачі: Єрмоленко Г. С., Похнатюк О. Г., Шраменко Т. М., Мазуренко Л. А., Грищенко А. Г., Синельник В. Д., Гейн-

ріх Г. Е., Шуліка А. А., Карімова Е. Я., Чернобай М. М., Клімович О. Ф., Васенкова О. Ю., Клімкіна Л. І., Гофман Є. А., Лантух Л. В., Мокрицький А. В., Тищенко Л. Ю., Шорстська Л. І., Майданова В. М., Отрощенко С. С.

До Держекспертцентру АРК входили Красноперекіпський відділ, а також 5 опорних пунктів цього Держекспертцентру, розташованих у різних ґрунтово-кліматичних зонах Криму: Красногвардійський плодівий, Нижньогірський плодівий, Судакський виноградний, Советський квітково-декоративний. Всі вони виконували науково-дослідну програму польових досліджень кваліфікаційної експертизи сортів сільськогосподарських культур. В архіві Держекспертцентру АРК зберігаються накази, датовані 40-ми роками минулого століття, написані чорнилом на окремих аркушах звичайного зошита. Результативна діяльність Державної служби з охорони прав на сорти рослин протягом тривалого

Закалічна Ганна Костянтинівна народилася 1957 року. У 1981 р. закінчила Сімферопольський сільськогосподарський інститут ім. Калініна за спеціальністю «Організатор сільськогосподарського виробництва». У державній системі з охорони прав на сорти рослин працювала спочатку як лаборант-хімік, надалі – агроном і заступник начальника Інспектури Держкомісії АР Крим. З вересня 2005-го до квітня 2014 р. очолювала Державний центр експертизи сортів рослин АР Крим (філія Українського інституту експертизи сортів рослин).

Сортовивчення стало для Ганни Костянтинівни справою всього життя. Під її впливом керівництвом державне сортовипробування АР Крим мало широкий спектр досліджуваних сортів рослин групи зернових, соняшника однорічного, овочевих, квітково-декоративних, лікарських, малопоширених, плодово-ягідних видів та винограду справжнього.

періоду довела її важливість. Цьому сприяв і вагомий внесок сортовипробувачів у досягнення ефективної роботи сільського господарства України.

У 2012 р. було утворено Обласний державний центр експертизи сортів рослин АР Крим (філія УІЕСР), який припинив свою діяльність в 2014 р.

*Ганна Закалічна
Тетяна Марченко*

*Агроном Синельник В. Д.
регулює норму висіву, 1968 р.*

*Інспектор Кримської інспектури
Красножен М. Г., 1953–1986 рр.*

Красногвардійська державна сортодослідна станція

Біюк-Онларську держсортодільницю (№ 476) Біюк-Онларського району Кримської АРСР (Красногвардійський район) створено в жовтні 1937 року. В період німецької окупації роботу сортодільниці було припинено та поновлено в 1944 році.

Землі дільниці розташовувались неподалік від селища Біюк-Онлар на базі колгоспу «Восход». У той час на балансі дільниці були бедарка, кінь і кінна сівалка, якою висівали сорти конкурсного випробування. Працювали два фахівці – завідувач і помічник, а також два робітники. На сортодільниці вивчали ячмінь озимий та ярий, люцерну, овес на сіно, бавовник.

У 1947 р. Біюк-Онларську держсортодільницю перейменовано на Жовтневу державну сортодільницю № 476 Жовтневого району Кримської області. Від початку 1960 року сортодільницю було розміщено на землях колгоспу імені Кірова поблизу села Новоолексіївка. Тоді ж в її користування було надано 189 га землі у двох 10-пільних сівозмінах.

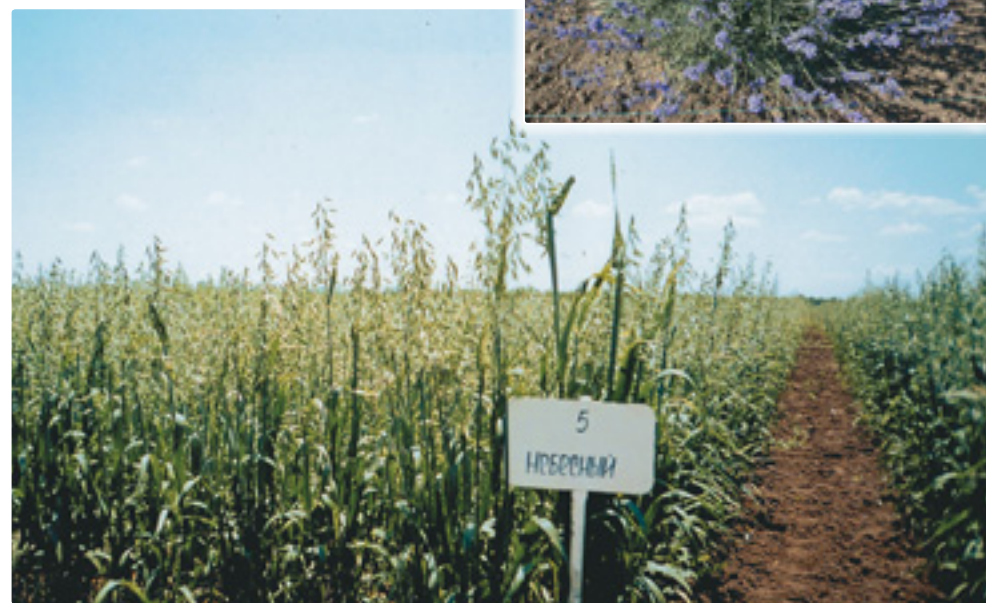
Для спеціалістів Жовтневої держсортодільниці у 1962 р. зведено два будинки та контору-лабораторію. У той час працювали п'ять спеціалістів-агрономів і бригада з восьми робітників. Головною тягловою силою був кінь. На бричці підвозили працівників до полів, а також перевозили зібраний на дослідних ділянках вирощений урожай сортів сільськогосподарських культур.

До 1990 року всі роботи з агротехніки на полях виконувало базове господарство – колгосп імені Кірова.

На початку 90-х років минулого століття постало питання про перехід Жовтневої держсортодільниці на самостійний баланс. Завдяки наполегливості Інспектури Держкомісії, у 1999 р. її реорганізовано і створено Красногвардійську державну сортодослідну станцію, яка була до окупації Криму сучасним закладом експертизи системи охорони прав на сорти рослин. Усього за роки діяльності на сортодослідній станції було вивчено понад 11 тис. сортів різних культур, велику кількість сортів занесено до Державного реєстру сортів рослин України. За період роботи Красногвардійської дер-

жавної сортодослідної станції змінилося кілька її керівників. До 1945 року завідував станцією Мушак Н., з 1945-го по 1948 р. – Кремнев А., 1949–1952 рр. – Сисоев А. П., 1956–1974 рр. – Синельник В. Д., 1974–1986 рр. – Мазуренко Л. А., 1986–2007 рр. – Маслов С. П., з 2007 р. очолювала станцію Дякова Т. І.

У 2012 р. Красногвардійська державна сортодослідна станція припинила свою діяльність.

Протягом 1937–1956 рр. на сортодільниці працювали завідувач, два агрономи, лаборант і бригада, яка налічувала 20 осіб. Дослідні роботи виконували вручну. Озимі та ярі культури висівали сівалкою «Саксонія» на кінній тязі. Добрива перед сівбою, а також підживлення під оранку вносили вручну. Ґрунт орали трактором ДТ-54 і 4-корпусним плугом. Прополювання доріжок виконували кінним культиватором. Озимі культури збирали комбайном «Сталінець-4».

Жнива, 1958 р.

Советська державна сортодослідна станція

Роботу Ічкинської державної сортовипробувальної дільниці (№ 477) організовано ґрунтознавцем Управління землеустрою Наркомзему Кримської АРСР Прудніковим Г. В. у двотижневий термін з 13 по 26 серпня 1937 року.

Місце під дільницю було обрано спеціальною комісією у складі представників Держінспекції райземвідділу, фахівців колгоспу «Путь Леніна» та завідувача сортодільниці. Протягом 1937–1944 рр. сортодільниця розташовувалася у західній частині Ічкинського району на відстані 10 км від районного центру Ічки (тепер селище міського типу Советське).

Советський опорний пункт Держекспертцентру АРК забезпечив відновлення сортовипробування у післявоєнні роки. Сортодільниця № 477 обслуговувала Сейтлерський (тепер Нижньогірський), Ічкинський (Советський) та Кіровський райони. Основним напрямком був зерново-

бавовницький. Сівозміна – 3–5-пільна. Під чистими парами було зайнято 33% площі сівозміни.

У подальшому, при п'ятипільній сівозміні частку пару зменшено до 20 відсотків.

З 1956 року сортодільниця входила до складу колгоспу «Победа». У цей період було введено 12-пільну сівозміну, яка існувала до 1971 року. Вивчали такі культури: пшениця озима, просапні, ячмінь озимий, вика, багаторічні трави, ярі колосові.

1972 року в Крим почала надходити вода з побудованого Північно-Кримського каналу, тому сортодослідники вели на постійному зрошенні. Площа сівозміни становила 64,64 гектара.

З 1981 року спеціалізацію сортодільниці було змінено: вона стала кормовою та обслуговувала увесь Крим.

На сортодільниці вели досліді кормових у чотирьох строках: сівба озимих, ярих, поукісна, пожнивна. Вивчали такі культури, як щиріцу, сільфій, буркун, лядвенець, щавель,

кормову капусту, турнепс, перко, тифон, мальву, ріпак, суріпицю та ін.

У 1982 р. за Советською ДСД було закріплено 5 коней, комбайни «Нива», «Херсонєць 6» та КСС 2,6, трактор ДТ-75 з усім набором причіпного знаряддя, сівалка СЗ 3,6 і кукурдзяна СКН-6, культиватор КРН 4,2, трактор Т-54 А з дощувальною установкою ДДА 100 м. Советський опорний пункт Держекспертцентру АРК проводив кваліфікаційну експертизу сортів соняшнику, а також моніторинг сортів озимих зернових культур.

З 1944 року завідувачкою сортодослідної дільниці працювала Золотова Віра Андріївна, яка після війни повністю відновила зруйноване господарство, з 1958 року – Шуліка Агрипина Антонівна, з 1983 року – Тищенко Людмила Юхимівна. За роки існування Ічкинської (Советської) сортодослідної дільниці було вивчено 15 406 сортів. У 2012 р. вона припинила свою діяльність.

Ганна Закалічна

Завідувачка Советської ДСДС Шуліка Агрипина Антонівна, 1958–1983 рр.

Догляд за рослинами на дослідних ділянках